

มาตรการระหว่างประเทศกับปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
จากการทำรัฐประหาร*

International Measures on the Legal Issues of Human Rights

Protection from a Coup d'état

วันชนก ยอดยิ่ง[†]

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Wanchanok Yordying

School of Law, Mae Fah Luang University

ชูเกียรติ น้อยฉิม[‡]

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Chukeat Noichim

School of Law, Mae Fah Luang University

วันที่รับบทความ 12 เมษายน 2566; วันแก้ไขบทความ 29 กันยายน 2566; วันที่รับบทความ 22 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

จากการศึกษาวิจัยพบว่าในอดีตการรัฐประหารเป็นเพียงการยึดอำนาจจากรัฐบาล หรือเปลี่ยนตัวผู้นำเท่านั้น โครงสร้างการปกครองตลอดจนเศรษฐกิจสังคมยังคงเดิมหรืออาจแย่ลงกว่าเดิม แต่ปัจจุบันการรัฐประหารและหรือการกระทำอื่นใดที่เป็นการสนับสนุนการกระทำรัฐประหารถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง

* บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท เรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน: ศึกษากรณีการกระทำรัฐประหารและหรือการกระทำอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการกระทำรัฐประหาร” หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ น้อยฉิม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

[†] นักศึกษาปริญญาโท สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ที่อยู่: สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เลขที่ 333 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าสุด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

E-mail: 6451601261@lamduan.mfu.ac.th

[‡] รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ที่อยู่: สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เลขที่ 333 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าสุด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

E-mail chukeat.nio@mfu.ac.th

นอกจากจะเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของมนุษย์แล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพและมาตรฐานต่าง ๆ ของประเทศที่ตกต่ำลงไปด้วย ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเพื่อหาแนวทางและมาตรการที่จะทำให้กลุ่มผู้ทำรัฐประหารที่ซึ่งไม่มีความรับผิดชอบใด ๆ จากการละเมิดสิทธิมนุษยชน เนื่องจากเมื่อมีการทำรัฐประหารในแต่ละครั้งสำเร็จแล้วนั้น ต่อมาบุคคลและ/หรือกลุ่มบุคคลผู้ทำรัฐประหารเหล่านั้นก็จะใช้ทั้งกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศมาบังคับปรับใช้เพื่อให้ตัวเองได้ประโยชน์ เช่น ทำการขอนิรโทษกรรมภายในประเทศให้กับตนเอง ทำการสืบทอดอำนาจของตนเองผ่านสัญลักษณ์การเลือกตั้ง (ที่ไม่ชอบธรรม) และเพื่อให้ได้รับการรับรองรัฐบาลจากประเทศต่าง ๆ ที่สร้างเงื่อนไขของการรับรองรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยก็ต่อเมื่อมาจากเลือกตั้ง จึงนับว่าเป็นวงจรอุบาทว์ของการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงมาโดยตลอดและไม่สิ้นสุดนั้น ดังนั้นเพื่อที่จะนำเอากลุ่มที่ทำการรัฐประหารมารับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้กระทำขึ้น และ/หรือป้องกันมิให้เกิดการรัฐประหารขึ้นอีก เห็นควรที่จะ (1) สร้างมาตรการการกำหนดให้การรับรองรัฐบาลใหม่นั้นต้องเป็นรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งตามวิถีประชาธิปไตยและเคารพหลักนิติธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และ (2) แก้ไขเพิ่มเติมให้ “การกระทำรัฐประหารและ/หรือการสนับสนุนการกระทำรัฐประหารนั้นถือเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง” ลงในตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน

คำสำคัญ : สิทธิมนุษยชน, รัฐประหาร, การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

Abstract

The research study found that in the past, coups were only about seizing state power or changing leaders from the government. The governance structure and socio-economic situation remain unchanged and may even worsen. Currently, a coup and/or any support for a coup is considered a gross Violation of Human Rights. In addition to violating human rights and freedoms, it also reflects a decline in national quality and standards. The purpose of this study is to find guidelines and measures for irresponsible coup groups that violate human rights. When each coup was successful thereafter the individuals and/or groups of people who executes those coups will use both domestic and international law to apply it for their own benefit. For example, applying for a domestic amnesty for oneself and inheriting one's power through an election symbol (unfair) to obtaining certification from governments of various countries, which have created the conditions for certifying democratic governments only after elections. Therefore, it is considered a vicious circle of serious human rights violations all along and never ends. Therefore, in order to bring the coup d'etat to responsibility for what has been done and/or prevent the occurrence of another coup d'etat, it is appropriate to (1) develop measures to prove that the new government must be a democratically elected government that respects the rule of law to protect human Rights and (2) amendment the act of "A coup and/or support for a coup is a gross Violation of Human Rights " in the International human rights instruments.

Keywords: human rights, the coup d'état, human rights protection

1. บทนำ

สิทธิตามธรรมชาติเป็นสิ่งที่มิติดตัวมาแต่กำเนิด¹ ของมนุษย์ทั้งหลาย โดยแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิตามธรรมชาตินี้มีที่มาจากกฎหมายธรรมชาติ (*Natural Law*) ซึ่งมาจากความคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน และมนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย ที่ถือว่าเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และจะล่วงละเมิดมิได้เช่นกัน² แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิตามธรรมชาตินี้ถือได้ว่าเป็นแนวความคิดริเริ่มที่สำคัญยิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน (*Human Rights*) อันมีวิวัฒนาการมาจากความคิดของนักคิดนักปราชญ์ตั้งแต่ยุคกรีกและโรมัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงยุคสมัยกลางที่ได้ก่อกำเนิดความคิดกฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่ที่นำแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยในแต่ละยุค (*ยุคจักรวรรดิกฎหมายใหม่ ยุคแห่งการวิเคราะห์วิจารณ์ และยุคแห่งการสังเคราะห์ความคิดและสรุปผล*) มานำเสนอ³ เพื่อให้ประชาชนทั้งหลายได้เรียนรู้และตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของคนจากยุคหนึ่งไปสู่อีกยุคหนึ่งอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ⁴ ทำให้ประชาคมโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือเป็นความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมของปรัชญาสิทธิมนุษยชนที่มุ่งจะคุ้มครองมนุษย์ทุกคนให้เกิดความเสมอภาคและการนำไปสู่การจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นในปัจจุบัน⁵

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าประชาคมโลกได้จัดทำกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนขึ้นเพื่อมุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายในประเทศและป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้นแล้วก็ตาม แต่ในทางข้อเท็จจริงปรากฏว่ายังคงมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่ เช่น จากการกระทำรัฐประหาร (*the Coup d'état*) ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยการกระทำรัฐประหารนี้ถือได้ว่าเป็นตัวการสำคัญและเป็นต้นตอของการละเมิดสิทธิมนุษยชน (*สิทธิเสรีภาพและสิทธิทางการเมือง*) อย่างร้ายแรงต่อประชาชนส่วนใหญ่

¹ สมชาย กษิติประดิษฐ์, *สิทธิมนุษยชน HUMAN RIGHTS* (พิมพ์ครั้งที่ 5, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2547) 3.

² United Nations, 'WHAT ARE HUMAN RIGHT' <<https://www.ohchr.org/en/what-are-human-rights>> accessed 15 September 2022.

³ ปรีดี เกษมทรัพย์, *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 15, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2560) 183-185.

⁴ เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ได้แก่

1. มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา (*Magna Carta*) เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1215
2. การประกาศอิสรภาพอเมริกา เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 และ
3. คำประกาศว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมืองของฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789

⁵ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 'ปรัชญาและพัฒนาการสิทธิมนุษยชน' <<https://bit.ly/3QS2Ggo>> สืบค้นวันที่ 17 กันยายน 2565.

ในประเทศต่าง ๆ ที่ได้กระทำการรัฐประหารและถือเป็นวงจรรูปาทวี (ชั่วร้าย) ที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนมาอย่างยาวนานและไม่มีท่าทีว่าจะสิ้นสุดลงแต่อย่างใดในอนาคตอันใกล้ ด้วยเหตุนี้ สังคมโลกควรตระหนักถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการทำรัฐประหาร เพื่อป้องกันมิให้เกิดการรัฐประหารขึ้น โดยควรเร่งหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดโดยเร็ว

2. สิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการทำรัฐประหาร

2.1 ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

ในอดีต มนุษย์ต่างต้องดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดจากภัยต่าง ๆ⁶ อันเนื่องมาจากเกิดความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง เพราะ ณ ขณะนั้นมนุษย์ต่างมีความรุนแรงป่าเถื่อนไม่มีมนุษยธรรมจึงได้มีการพัฒนาโดยการนำเอาแนวความคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติของกฎหมายธรรมชาติมาปรับใช้ เพื่ออธิบายให้เห็นว่ามนุษย์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นมาด้วยความเท่าเทียมกันและมนุษย์ทุกคนมีสิทธิบางประการที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย ทั้งนี้ ความคิดเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาตินี้ถือได้ว่าเป็นความคิดริเริ่มอันสำคัญยิ่งของสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ที่ได้ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ยุคสมัยหลัก ดังนี้

(1) ยุคสมัยกรีก-โรมันโบราณ

ยุคกรีกโบราณตอนต้นผู้คนต่างนับถืออำนาจเหนือธรรมชาติ โดยการอ้างถึงอำนาจของผีสูงเทวดาเทพเจ้าทั้งหลาย หรือเรียกอีกอย่างว่าเป็นยุคก่อนปรัชญา (Pre-Philosophy Age)⁷ และยุคนี้ได้มีการนำความคิดที่ถูกพัฒนาโดย Xenophanes และ Anaxagorus (570-480 ก่อนคริสต์กาล) ที่มีการตั้งทฤษฎีลบล้างศรัทธาของชาวกรีกโบราณที่มีต่อพระเจ้า และเชื่อมั่นในเหตุผลสติปัญญาความเป็นมนุษย์ยิ่งกว่าการผูกตนไว้กับความเคารพและความศรัทธาในอำนาจเหนือธรรมชาติที่ไม่มีตัวตนและปราศจากเหตุผล เพราะแท้จริงแล้วตัวมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลนั้นแหละที่เป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง⁸ โดยต่อมาเป็นยุคแห่งการศึกษาธรรมชาติของมนุษย์ในแบบของโซฟิสต์ (Sophist) ที่มี โซลอน (Solon) ไพธากอรัส (Pythagorus) และโปรทาโกอรัส (Protagorus) เป็นนักคิดคนสำคัญที่ได้กล่าวว่า “กฎหมายเป็นเพียงสิ่งที่มนุษย์หรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจสร้างขึ้น เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสังคมหรือของตนเอง” อย่างไรก็ตาม นักปราชญ์ที่ตอบโต้กลุ่มโซฟิสต์ คือ โซกราตีส (Socrates) พลาโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) โดยโซกราตีส (Socrates) ได้กล่าวถึงหลักการปกครองของรัฐ เมื่อรัฐ

⁶ สมชาย กษิติประดิษฐ์ (เชิงจรด 1) 5.

⁷ ปรีดี เกษมทรัพย์, เอกสารประกอบการศึกษาวิชานิติปรัชญา ชั้นปริญญาตรี ภาคสอง: บทนำทางประวัติศาสตร์ (สำนักพิมพ์มิตรนราการพิมพ์ 2526) 73.

⁸ จริญญา โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม (สำนักพิมพ์นิติธรรม 2545) 123-128.

เป็นผู้ออกกฎหมายก็ควรที่จะควบคุมการใช้กฎหมายให้เกิดความยุติธรรมเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน ดังนั้นประชาชนควรที่จะเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย⁹ ต่อมาได้มีการปฏิบัติทางความคิดและปรัชญาของชาวกรีก¹⁰ นำโดยนักปรัชญาเมธีคนสำคัญเช่น พลาโต (Plato) และ อริสโตเติล (Aristotle) โดยพลาโตได้เสนอแนวคิดทางการเมืองการปกครองที่ถูกตั้งและเป็นธรรมต่อสังคมที่เรียกว่า “แนวคิดอูตมรัฐ” (Republic) ที่ถือสติปัญญาเป็นใหญ่¹¹ แต่ในขณะที่แนวความคิดของอริสโตเติลนั้นมองว่าจะต้องมีข้อแตกต่างกันในแง่คุณสมบัติ นิสัยใจคอ ศิลปวิทยาการ ความสามารถและอาชีพ และรัฐควรที่จะหาวิธีการจัดให้บุคคลที่มีความแตกต่างกันเหล่านั้นได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข¹² และแนวคิดดังกล่าวนี้ได้ถูกพัฒนาเป็นสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) จนกระทั่งเข้าสู่ยุคแห่งสังคมนิยม หรือเรียกว่า ยุคจริยธรรม (Ethical Period) ในแง่ปรัชญาชีวิต โดยมีสำนักสโตอิก (Stoicism) ได้กล่าวถึงลัทธิสากลนิยม (Cosmopolitanism)¹³ ที่มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีเหตุผลจึงมีศักดิ์ศรีและความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยต่อมามีนักปรัชญานามว่า ชิเซโรได้มีการกล่าวถึง “กฎหมายที่แท้จริงคือเหตุผลที่ถูกต้อง” (True law is right reason)¹⁴ เพื่อตอกย้ำถึงความเป็นมนุษย์ในยุคสมัยนั้น

(2) ยุคกลาง

เมื่อจักรวรรดิโรมันล่มสลายก็ย่างเข้าสู่ยุคกลางตอนต้นหรือเรียกว่า ยุคมืด (Dark Ages) โดยคริสต์ศาสนา “โรมันคาทอลิก” ได้แผ่ขยายอิทธิพลเข้ามามีอำนาจในที่สุด นั่นคือการมีความเชื่อที่ว่าอำนาจสูงสุดเป็นของพระเจ้า (Supremacy of God) โดยได้มีการตั้งให้นักบุญปีเตอร์ (Saint Peter) เป็นผู้ตั้งศาสนจักรขึ้นมา และมอบอำนาจให้แก่พระสันตะปาปา (Pope) แต่ก็มี การสืบทอดความคิดที่ผิดเรื่อยมา¹⁵ จนกระทั่งนักบวช (นักปราชญ์) ในศาสนาคริสต์ คือ นักบุญออกัสติน (Saint Augustine, 354-430St.) และ นักบุญโทมัส อไควนัส (Saint Thomas Aquinas, 1226-1274) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการผสมผสานคำสอนทางศาสนาเข้ากับปรัชญา โดยนำเอาปรัชญาของเพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) มาปรับใช้กับคำสอนทางเทววิทยาของศาสนาคริสต์

⁹ พระประเสริฐ เตชโก, ‘ปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิก’ (2564) 10 วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ 364, 364-372. <<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jsr/article/download/249996/169594>> สืบค้นวันที่ 12 มกราคม 2566.

¹⁰ Frank Thilly, A History of Philosophy, 3rd edn (Henry Holt and company 1957) 74ff.

¹¹ ประภาส แก้วเกตุพงษ์, ‘ศึกษาแนวคิดปรัชญาทางการเมืองของเพลโต’ (2564) 4 วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ 183, 187.

¹² ปรีดี เกษมทรัพย์ (เชิงอรรด 7) 136.

¹³ เฟ็งอ้าง 145.

¹⁴ สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญา (พิมพ์ครั้งที่ 19, บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด 2559) 96.

¹⁵ อนันต์ อริยะชัยพาณิชย์, ‘หลักสิทธิมนุษยชน เรื่อง มุมมองหลักสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย’

<https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1397> สืบค้นวันที่ 12 มกราคม 2566.

จนกระทั่งพัฒนาแนวความคิดทางการเมืองและกฎหมายจนเป็นปรัชญา (Scholastic) ล้มล้างความคิดที่ผิดมาตั้งแต่สมัยยุคกลางตอนต้น อธิบายถึงรัฐถือเป็นสถาบันทางสังคมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ รัฐจึงไม่ใช่สิ่งชั่วคราวอีกต่อไป แต่สังคมจะต้องมีการปกครอง และ มีการออกกฎหมายมาควบคุมและวางกฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์¹⁶ ต่อมา เมื่อศาสนจักรเสื่อมอำนาจลง กษัตริย์เริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองและใช้อำนาจอย่างไม่ชอบธรรมต่อประชาชนในช่วงยุคกลางตอนปลายจึงเกิดเหตุการณ์ที่ประชาชนลุกฮือขึ้นต่อต้านที่เรียกว่า เหตุการณ์ “มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา” (Magna Carta)

ยุคกลางตอนปลาย

เหตุการณ์ “มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา” (Magna Carta) เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1215 สาเหตุเนื่องมาจากเกิดข้อขัดแย้งระหว่างพระสันตปาปากับพระเจ้าจอห์น (John) กษัตริย์แห่งอังกฤษ ซึ่งพระองค์ทรงใช้อำนาจในการปกครองอย่างไม่เป็นธรรม ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน กระทั่งพวกขุนนางและนักบวชได้ลุกขึ้นต่อต้านและบังคับให้พระเจ้าจอห์นลงพระนามเพื่อประกาศใช้กฎหมาย “The Great Charter” หรือ มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางด้านประชาธิปไตยที่ประชาชนได้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยผ่านทางรัฐสภา และพลเมืองทุกคนมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย¹⁷ ซึ่งนับว่าเป็นเอกสารต้นแบบชิ้นแรกทางประวัติศาสตร์ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน¹⁸

(3) ยุคสมัยใหม่

การเข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance)¹⁹ ก่อให้เกิดความคิดที่กลับมาให้การยกย่องความมีเหตุผล (Rationality) นอกจากนี้ การกำเนิดของสิทธิมนุษยชนในนามสิทธิธรรมชาติ (ปรัชญากฎหมายธรรมชาติหรือตรรกะธรรมชาติ) อันมีสภาพเป็นแนวคิดแบบฆราวาส (Secular Natural Law) นำโดยนักปราชญ์นามว่า ฮิวโก โกรเชียส (Hugo Grotius, 1583-1645)²⁰ ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้จุดตั้งทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติออกจากความมืดมิดที่จมอยู่หลายศตวรรษ ซึ่งถือเป็นผู้ก่อตั้งกฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่ โดยอาศัยเหตุผลในตัวมนุษย์

¹⁶ เฟิ่งอ้าง.

¹⁷ BBC NEWS, ‘มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา: แด่ศตวรรษของพัฒนาประชาธิปไตยของสหราชอาณาจักร’ <<https://www.bbc.com/thai/international-40165903>> สืบค้นวันที่ 12 มกราคม 2566.

¹⁸ British library, ‘What is Magna Carta’ <<https://www.bl.uk/magna-carta>> accessed 18 January 2023.

¹⁹ Jacob Burckhardt., *The Civilization of the Renaissance in Italy* (Basel/Schweighauser'sche Verlagsbuchhandlung 1990).

²⁰ จริญญา โฆษณานันท์ (เชิงอรธร 8) 109.

(Right reason)²¹ และได้ก่อกำเนิดแนวคิด “เหตุผลของรัฐ” นำไปสู่หลักความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตย (โดยมีนักปราชญ์ในยุคนี้หลายท่านได้แก่ ฌอง โบบแตง โทมัส ฮอบส์ จอห์น ล็อก มอนเตสกีเอร์ โกรเชียส ฌองซัค รุสโซ²² และอิมมานูเอล คานต์) ที่ก่อกำเนิดความคิดทางกฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่ในแต่ละยุคที่สำคัญขึ้น²³

(4) ยุคสมัยปัจจุบัน

ช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 บรรดาผู้นำ 50 ประเทศในโลกได้ร่วมลงนามในกฎบัตรสหประชาชาติ (The Charter of the United Nations) จัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1945 และเพื่อยืนยันความศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษย์ และ

²¹ โดยเชื่อว่ามนุษย์สามารถใช้เหตุผล ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการค้นหาจริยธรรมได้ ซึ่งทำให้ผู้คนกล้าที่จะคิดวิพากษ์วิจารณ์สิ่งต่างๆ ด้วยเหตุผลกล้าที่จะโต้แย้งในสิ่งความเชื่อเก่าแก่ที่ไม่มีเหตุผลที่ตกทอดกันมาตั้งแต่สมัยกลาง เพราะแต่เดิมมนุษย์ให้การนับถือพระเจ้าที่ไม่มีตัวตน

²² ปรีดี เกษมทรัพย์ (เชิงอรธ 7) 183-185.

²³ ความคิดทางกฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่ในแต่ละยุคที่สำคัญขึ้น ประกอบด้วย

(ก) ยุคจัดระบบกฎหมายใหม่: โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes, 1588-1679) ที่ได้อธิบายถึงอำนาจอธิปไตยต่อจากความคิด ฌอง โบบแตง ว่าอำนาจอธิปไตยของรัฐเกิดขึ้นจากการที่ราษฎรเข้ามาร่วมกันทำสัญญาขึ้นไว้ เพราะเหตุนี้ประชาชนจึงต้องเชื่อฟังกฎหมายของรัฐที่เรียกว่า “ทฤษฎีสัญญาสมาคมภักดี” (Pactum Subjectiones)

(ข) ยุคแห่งการวิเคราะห์วิจารณ์: ยุคนี้อาศัยหลักเหตุผลตามธรรมชาติ เพื่อทำการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำที่ไม่ชอบด้วยเหตุผลของผู้ถืออำนาจปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยนักปราชญ์นามว่า จอห์น ล็อก เป็นผู้มีบทบาทสูงสุดในการพัฒนาทฤษฎีสิทธิธรรมชาติขึ้นมาเพื่อใช้เป็นอาวุธทางความคิดในการต่อสู้ทางการเมือง ล้มล้างอำนาจของกษัตริย์ในอังกฤษซึ่งยึดเยื้อมานับแต่เกิดสงครามกลางเมืองในปี ค.ศ.1640 จนถึงการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ (Glorious Revolution) ซึ่งต่อมา มอนเตสกีเอร์ (Montesquieu, 1689-1755) ได้อธิบายต่อถึงหลักการแบ่งแยกอำนาจ” (Separation of Power)

ทั้งนี้ ในช่วงของยุคแห่งการวิเคราะห์วิจารณ์นี้เองก็นำมาสู่ยุคแห่งภูมิปัญญา” (Enlightenment) โดยมีนักปรัชญา 2 ท่าน คือ ฌอง ซัค รุสโซ และ อิมมานูเอล คานต์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุคแห่งพัฒนาการของหลักการสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน 2 ประการคือ เรื่องเสรีภาพและความเสมอภาคในแง่ของ “ตัวตนเชิงอภิปรัชญาที่มีอิสระเสรี” (Independent Metaphysical entity) ทั้งนี้แนวคิดของ ฌอง ซัค รุสโซ นั้นมีผลทำให้เกิดเหตุการณ์การปฏิวัติฝรั่งเศส ด้วยคำว่าเสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพและสิทธิมนุษยชน นั่นคือ คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ปี ค.ศ. 1789 ถือเป็นต้นแบบของการรับรองสิทธิมนุษยชนที่มีอิทธิพลในการรับรองสิทธิเสรีภาพของประเทศต่างๆ ในสากลโลก

(ค) ยุคแห่งการสังเคราะห์ความคิดและสรุปผล: เป็นยุคที่มีการนำความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติที่ได้แยกแยะวิเคราะห์รายละเอียดต่าง ๆ แล้วมาบัญญัติเป็นกฎหมายบ้านเมือง (Positive Law) ในลักษณะของกฎหมายลายลักษณ์อักษร ที่ยึดโยงอยู่บนหลักการของเหตุผล หลักแห่งสิทธิเสรีภาพ และหลักความเสมอภาค โดยนักปราชญ์ผู้บุกเบิกความคิดกฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่ที่สำคัญคือ ฮิวโก โกรเชียส (Hugo Grotius) ที่อธิบายถึงหลักการแห่งเหตุผลตามธรรมชาติของ อริสโตเติล (Aristotle) นั่นคือสภาวะที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมอย่างมีเหตุผล สิ่งใดขัดแย้งรบกวนความสงบในสังคมสิ่งนั้นย่อมไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรม

สิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี โดยองค์การสหประชาชาติได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชน (Committee on Human Rights) ขึ้น ส่งผลให้เกิดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948²⁴ และ ปัจจุบันได้มีตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ภายใต้องค์การสหประชาชาติทั้งสิ้น 9 ฉบับที่ถือว่าเป็น “สนธิสัญญาระหว่างประเทศหลักทางด้านสิทธิมนุษยชน” (Core international human rights treaties)²⁵ ที่ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ที่ซึ่งกำหนดภาระผูกพันของรัฐภาคีในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน หลักการดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญของรัฐสมาชิกของสหประชาชาติ²⁶ นับว่าเป็นการคุ้มครองตามหลักสากลที่ประเทศทั่วโลกให้การยอมรับ เพื่อนำไปพัฒนากฎหมายภายในประเทศเกี่ยวกับส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน²⁷ สำหรับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาค เช่น สหภาพยุโรป (European Union) หรือ อาเซียน (ASEAN) นั้น พบว่าหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาคนั้นยึดถือเอาหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาเป็นแบบจนกลายเป็นจารีตประเพณีทางกฎหมายระหว่างประเทศ

²⁴ มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, ‘ประวัติความเป็นมาของขบวนการสิทธิมนุษยชน’

<<https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=32&chap=4&page=chap4.htm>> สืบค้นวันที่ 19 กันยายน 2565.

²⁵ สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ภายใต้สหประชาชาติ มีทั้งสิ้น 9 ฉบับ ประกอบด้วย

1. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR);
2. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights หรือ ICESCR);
3. อนุสัญญาว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women หรือ CEDAW);
4. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child หรือ CRC);
5. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination หรือ CERD);
6. อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการกระทำอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment หรือ CAT);
7. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities หรือ CRPD);
8. อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance หรือ CED);
9. อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว (Convention on the Protection of the Rights of Migrants Workers and Member of their Families หรือ CMW)

²⁶ Marco Sutto, ‘Human Rights evolution, a brief history’ (2019) 3 The COESPU MAGAZINE 18.

<<https://www.coespu.org/articles/human-rights-evolution-brief-history>> accessed 18 September 2022.

²⁷ วุฒิ ลิปตพลลภ, ‘หลักสิทธิมนุษยชนกับประชาคมอาเซียน’ (เอกสารวิชาการส่วนบุคคล, การอบรมหลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3 วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ)

<https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1517> สืบค้นวันที่ 17 กันยายน 2565.

3. กฎเกณฑ์ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

3.1 กฎเกณฑ์ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากล

ปัจจุบันกฎเกณฑ์ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากลประกอบด้วย 1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (*Universal Declaration of Human Rights*) มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนของทุกคนในทุกแห่งหนที่นานาประเทศได้เห็นพ้องกันว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการปกป้องเพื่อให้มนุษย์สามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างเสรี เท่าเทียม และมีศักดิ์ศรี²⁸ และ 2. ตราสารระหว่างประเทศทั้งสิ้น 9 ฉบับ เพื่อเป็นการกล่าวอ้างถึง สิทธิ²⁹ ถึงแม้ว่าปฏิญญาฉบับนี้จะไม่ใช่สนธิสัญญาระหว่างประเทศแต่ก็ถือเป็นกฎหมายจารีตระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่สุด ซึ่งประเทศต่างๆ จำต้องให้การเคารพต่อหลักการสิทธิมนุษยชนที่ได้ตราไว้ในปฏิญญาฯ ฉบับนี้

3.2 กฎเกณฑ์ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาค

(1) สหภาพยุโรป ได้มีการจัดตั้งคณะมนตรีแห่งยุโรป (*The Council of Europe*) ได้ก่อตั้งขึ้นในเดือนสิงหาคม ปี 1949³⁰ โดยมีการออกอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของยุโรป (*European Convention on Human Rights*) ในปี ค.ศ.1950³¹ และวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนชาวยุโรปให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด³²

(2) สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (*Association of South East Asian Nations*) หรือ อาเซียน (*ASEAN*) ได้มีการจัดทำตราสารที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย 1.กฎบัตรอาเซียน (*ASEAN Charter*)³³ ได้ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง ด้วยการสนับสนุนการปกครอง

²⁸ Amnesty International Thailand, ‘ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน’ <<https://bit.ly/3ZYTugm>> สืบค้นวันที่ 23 มกราคม 2566.

²⁹ สิทธิพลเมือง (Civil Rights) สิทธิทางการเมือง (Political Rights) สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) สิทธิทางสังคม (Social Rights) สิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Rights) และ คุณค่าสากลแห่งสิทธิมนุษยชน (Core Values) คือ การไม่เลือกปฏิบัติ (Non Discrimination) หลักความยุติธรรม (Justice) หลักความเสมอภาคเท่าเทียม (Equity) หลักเสรีภาพ (Freedom) หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity) หลักไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolence)

³⁰ Lammy Betten and Nicholas Grief, *EU law and human rights* (Longman 1998) 27.

³¹ ‘Council of Europe’ <www.coe.int> accessed 18 September 2022.

³² เนตรนภา พุทธสุวรรณ, การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนยุโรปตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950 (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2550) 43.

³³ กฎบัตรอาเซียน ก่อตั้งขึ้น เมื่อ วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จัดขึ้นที่สำนักงานเลขาธิการอาเซียนในจาการ์ตาประเทศอินโดนีเซีย และได้ประกาศใช้กฎบัตรอาเซียนอย่างเป็นทางการ ส่งผลให้การดำเนินงานของอาเซียน เป็นไปภายใต้กฎหมายเดียวกัน ประกอบด้วยบทบัญญัติ 13 หมวด 55 ข้อ เพื่อให้

ที่เคารพในหลักกฎหมายตามหลักการประชาธิปไตย และการมีรัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญ³⁴ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์บางข้อของกฎบัตรฯ นี้จะเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนด้วย เพื่อต้องการให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และให้มีการจัดตั้งกลไกสิทธิมนุษยชนของอาเซียนขึ้นเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชน³⁵ และ 2.ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration) จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยืนยันถึงความมุ่งมั่นที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรอาเซียน โดยให้สอดคล้องกับคำมั่นที่มีต่อกฎบัตรสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

4. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการทำรัฐประหาร

4.1 สภาพปัญหาในอดีตเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน

การละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้นมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ยุคกรีก โรมัน ตัวอย่างเช่น

1. การค้าทาส (ถึงแม้ว่าสถาบันทาสได้เคยเป็นที่ยอมรับกันในกฎหมายบ้านเมืองและกฎหมายธรรมชาติในอดีต แต่เมื่อมีการค้าทาสขึ้นและเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักกฎหมายธรรมชาติ ที่กำหนดว่ามนุษย์ทุกคนย่อมเสมอภาคกันและมนุษย์ไม่อาจเป็นทรัพย์สินของมนุษย์ด้วยกันได้ เรื่องทาสนี้ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในทางประวัติศาสตร์ ความคิดทางกฎหมาย³⁶ จนในที่สุดได้มีการพัฒนาหลักการห้ามนำคนลงเป็นทาส ที่นานาประเทศเริ่มตระหนักถึงเรื่องความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมกันซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้เกิดการต่อต้านการค้าทาสขึ้น จนกระทั่งปัจจุบันการค้าทาสนั้นถูกคุ้มครองและถือเป็นสิ่งต้องห้ามตามหลักสิทธิมนุษยชน³⁷)

2. การไม่เลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและการแบ่งแยกสีผิว (จุดเริ่มต้นการแบ่งแยกสีผิวเกิดขึ้นในแอฟริกาใต้ ณ หนะนั้นการแบ่งแยกสีผิวคือการการแยกเผ่าพันธุ์³⁸ เพียงเพราะคนผิวขาวพยายามที่จะรักษาคนผิวสีให้ต่ำหรือ

อาเซียนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เสริมสร้างกลไกการติดตามความตกลงต่างๆ ให้มีผลเป็นรูปธรรม และผลักดันอาเซียนให้เป็นประชาคมเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

³⁴ Article 2(h) Adherence to the rule of law, good governance, the principles of democracy and constitutional government.

³⁵ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายประชาคมอาเซียนด้านสาธารณสุข, 'กฎบัตรอาเซียน (ASEAN CHARTER) หรือธรรมนูญอาเซียน' <<https://www.nno.moph.go.th/ahnc/index.php/th/asean-data/slogan/item/117-asean-charter.html>> สืบค้นวันที่ 23 มกราคม 2565.

³⁶ สมยศ เชื้อไทย (เชิงอรรถ 14) 99.

³⁷ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 'ILO คืออะไร ILO ทำอะไร' <https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--asia/--robangkok/documents/publication/wcms_098257> สืบค้นวันที่ 8 กันยายน 2565.

³⁸ Tryman & Mwamba discussing separate development as grand apartheid, versus petty apartheid, which is simple segregation.

ด้อยกว่า³⁹ ต่อมาในปี ค.ศ.1966 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติประณามการแบ่งแยกสีผิว⁴⁰ เพราะถือเป็น การละเมิดสิทธิมนุษยชนในแอฟริกาใต้ภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติจึงมีมติเกี่ยวกับนโยบายการแบ่งแยกสีผิวของ รัฐบาลแอฟริกาใต้ที่รับรองโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในปี ค.ศ.1987⁴¹ การต่อสู้มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1966 จนประสบความสำเร็จและถือเป็นหลักจารีตประเพณีระหว่างประเทศในปี ค.ศ.2019) หรือ

3. หลักการห้ามก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (ต้นกำเนิดมาจากอนุสัญญากรุงเฮกฉบับที่ 4 ปี ค.ศ. 1907⁴² เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม ค.ศ. 1915 เมื่อรัฐบาลฝรั่งเศสบริเตนใหญ่และรัสเซียออกแถลงการณ์ร่วม ประณามการสังหารหมู่ของรัฐบาลออตโตมันของประชากรอาร์เมเนียในตุรกีว่าที่ถือว่าเป็น อาชญากรรมต่อ อารยธรรมและมนุษยชาติ หรือ อาชญากรรมระหว่างประเทศ⁴³ ซึ่งสมาชิกทุกคนของรัฐบาลตุรกีจะต้องรับผิดชอบ ร่วมกับตัวแทนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสังหารหมู่" ตั้งแต่นั้นมาหลักความคิดของอาชญากรรมต่อมนุษยชาติได้ พัฒนาจนถึง ปี ค.ศ. 2002 ได้ประสบความสำเร็จในการห้ามก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติระหว่างประเทศได้รับการ ประมวลไว้อย่างชัดเจนในข้อตกลงพหุภาคีหลายฉบับและได้รับการยอมรับครั้งแรกโดยกฎบัตรของ ศาลทหารระหว่างประเทศที่นูแรมเบิร์ก (กฎบัตรนูแรมเบิร์ก)⁴⁴ จนถือเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และผ่านเขตอำนาจศาลของศาลระหว่างประเทศ คือศาลอาญาระหว่างประเทศในปัจจุบัน)⁴⁵ เป็นต้น

³⁹ Some commentators have referred to this as “horizontal” separation, which means that the races were divided such that whites were above Blacks, as opposed to vertical separation, which means that the races were alongside each other.

⁴⁰ Myres S. McDougal, *Harold D Lasswell, and Lung-chu Chen, Human Rights and World Public Order* (2nd edn, Oxford University Press 2018) 521-560.

⁴¹ The General Assembly passed Resolution 42/23C, entitled “Comprehensive and mandatory sanctions against the racist regime of South Africa,” which reaffirmed that apartheid is a crime against humanity. Resolutions on the Policies of Apartheid of the Government of South Africa Adopted by the United Nations General Assembly in 1987.

⁴² Convention Respecting the Laws and Customs of War on Land, Annex to the Convention Regulations Respecting the Laws and Customs of War on Land (18 October 1907).

⁴³ M. Cherif Bassiouni, *Crimes Against Humanity in International Criminal Law* (2nd Rev edn, Kluwer Law International 1999).

⁴⁴ Restatement (Third) of the Foreign Relations Law of the United States § 702.

⁴⁵ G.A. Res. 177 (II), U.N. GAOR, 2d Sess., 123rd plen. mtg., at 111, U.N. Doc A/519 (1947). See more Lyal S. Sunga, *The Emerging System of International Criminal Law: Developments in Codification and Implementation* 8-9 (1997).

4.2 สภาพปัญหาในปัจจุบันเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการทำรัฐประหาร

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า ยังคงมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละเมิดสิทธิมนุษยชนอันเนื่องมาจากการทำรัฐประหาร

(1) ในอดีต

ประเทศต่างๆ มีระบอบการปกครองที่ให้อำนาจอย่างเด็ดขาดแก่ผู้ปกครอง มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน และ มีการแก่งแย่งอำนาจเพื่อเปลี่ยนอุดมการณ์ทางการเมือง โดยผู้ถูกปกครองไม่มีสิทธิในด้านเสรีภาพและความเสมอภาคในการปกครอง ดังนั้น เพื่อให้สังคมมีการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบการปกครองที่ดีขึ้น ประชาชนผู้ถูกปกครองทั้งหลายจึงได้กระทำการที่เรียกว่าการปฏิวัติระบอบการปกครอง ซึ่งตรงข้ามกับการกระทำในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือพยายามที่จะกระทำผ่านโดยอ้างว่าจะทำให้สังคมนั้นดีขึ้นนั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้นกลับไม่ได้ทำให้สังคมนั้นดีขึ้นแต่อย่างใด นั่นคือ “การรัฐประหาร” เพราะผู้ที่ยึดอำนาจโดยการทำรัฐประหารมักใช้อำนาจที่ได้มานั้นเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว/กลุ่มของตนอย่างไม่เป็นธรรมต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ⁴⁶

(2) ในปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันการกระทำรัฐประหาร (*the Coup d'état*) นั้นยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง และเป็นตัวการสำคัญอย่างยิ่งในสังคมโลกปัจจุบันที่กระทำการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชน (*สิทธิเสรีภาพและสิทธิทางการเมือง*) อย่างร้ายแรงของประชาชนส่วนใหญ่ในโลก และยังคงไม่สามารถหาแนวทางคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการทำรัฐประหารได้อย่างมีประสิทธิภาพถึงแม้ว่าประชาคมโลกจะได้สร้างกฎเกณฑ์ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้นมาเพื่อคุ้มครองและป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตาม โดยจะเห็นได้ว่ายังคงมีการเกิดการกระทำรัฐประหารขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2564-2566 ที่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในทางด้านสิทธิเสรีภาพทางการเมืองอย่างร้ายแรงและชัดเจนในหลายภูมิภาค เช่น ประเทศชูดานในทวีปแอฟริกา⁴⁷ และ

⁴⁶ โดยการรัฐประหารนั้นเป็นเพียงการยึดอำนาจจากรัฐบาล หรือเปลี่ยนตัวผู้นำเท่านั้น โครงสร้างการปกครองตลอดจนเศรษฐกิจสังคมยังคงเดิมและอาจแย่ลงกว่าเดิม โดยการรัฐประหารถือเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพทางแสดงความคิดเห็นทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม สิทธิทางวัฒนธรรม และสิทธิในการเลือกตั้ง รวมถึงเมื่อเกิดการรัฐประหารมักจะทำให้เกิดปัญหาคอรัปชั่นมากมายอย่างไม่สิ้นสุด เพราะสังคมนั้นได้เสื่อมสภาพลงเนื่องจากผู้ที่ทำการรัฐประหารไม่สามารถบริหารบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการบริหารประเทศนั้นก็ไม่มีอาจตรวจสอบได้โดยประชาชน โปรตุเกตุ นาการี จิวะนันทประวัติ, ‘หลักนิติธรรมกับการรัฐประหาร’(สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ2557) <https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1288> สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2566.

⁴⁷ พบว่า เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2554 ประเทศชูดานแม้จะได้กระทำการเข้าร่วมต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่ปรากฏว่าเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2564 ได้มีการกระทำรัฐประหารขึ้น โดยนายพล อับดุลฟัตตาห์ อัลบुरुฮาน นำกองทัพเข้ายึดอำนาจรัฐบาลชูดาน เพื่อหวังจะยึดอำนาจรัฐบาลโดยไม่ฟังเสียงของประชาชน ขณะเดียวกันก็ได้มีกลุ่มผู้สนับสนุนประชาธิปไตยชูดานออกมาเรียกร้อง เพื่อแสดงถึงการต่อต้านความพยายามก่อการรัฐประหาร แต่เจ้าหน้าที่กองกำลังความมั่นคงชูดานได้มีการใช้กำลัง

ประเทศเมียนมาในทวีปเอเชีย⁴⁸ จากตัวอย่างการกระทำรัฐประหารดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการทำรัฐประหารนั้นเกิดขึ้นมาจาก

(1) บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มคนที่ต้องการตั้งตัวเองเป็นรัฐบาลเพื่อเข้าบริหารประเทศ โดยทำการเข้ายึดอำนาจการปกครองมาจากรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งโดยประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย และ/หรือ

(2) บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มคนที่ประสงค์อยากจะมีอำนาจในการปกครองประเทศ โดยการสนับสนุนบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มคนให้ทำการเข้ายึดอำนาจการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมาอยู่ภายใต้อำนาจของตนหรือกลุ่มตนโดยการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ดังนั้น จึงถือได้ว่าการกระทำรัฐประหารเป็นตัวการสำคัญอย่างยิ่งในสังคมโลกปัจจุบันที่กระทำการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนมาอย่างยาวนานและไม่มีท่าทีว่าจะสิ้นสุดลงแต่อย่างใด

รุนแรงปราบปรามผู้ชุมนุมโดยการยิงแก๊สน้ำตาเข้าสลายการชุมนุม ขณะที่บรรดาผู้ประท้วงพยายามเคลื่อนขบวนเข้าใกล้ทำเนียบประธานาธิบดีในกรุงคาทุม เมืองหลวงของประเทศเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 64 โดยการประท้วงครั้งนี้มีขึ้นเพื่อต่อต้านการปกครองของกองทัพ โดยคณะกรรมการกลางแพทย์ชุดานเปิดเผยว่ามีผู้ประท้วง 4 คนถูกกองกำลังความมั่นคงยิงเสียชีวิต อีกทั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ตและสัญญาณโทรศัพท์มือถือภายในกรุงคาทุมเกิดขัดข้องใช้การไม่ได้ โปรดดู BBC NEWS, ‘รัฐประหารในชูดาน: เมื่อกองทัพไม่อยากแบ่งปันอำนาจกับรัฐบาลพลเรือนอีกต่อไป’ (BBC News ไทย, 27 ตุลาคม 2564) <<https://www.bbc.com/thai/international-59060690>> สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2566.

⁴⁸ พบว่า ประเทศเมียนมาถือเป็นประเทศล่าสุดในภูมิภาคที่มีการกระทำรัฐประหารเกิดขึ้น โดยเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 (และสถานการณ์การต่อต้านการรัฐประหารดังกล่าวของประเทศเมียนมายังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน) พลเอกอาวุโส มิน อ่อง หล่าย ผู้บัญชาการทหารสูงสุดขณะนั้น ได้การกระทำรัฐประหารรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน การกระทำรัฐประหารที่เกิดขึ้นครั้งนี้ของเมียนมาทำให้ได้รับเสียงประณามจากนานาชาติ พร้อมกับคำขู่ว่าจะตอบโต้ด้วยการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ โปรดดู, BBC NEWS, ‘รัฐประหารเมียนมา: การประหารชีวิตนักเคลื่อนไหวเพื่อ ปชต. คือ ผลงานล่าสุดของ มิน อ่อง หล่าย’ (BBC News ไทย, 26 กรกฎาคม 2565) <<https://www.bbc.com/thai/international-62301918>> สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2566.

ครั้งล่าสุด เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2565 เวลาประมาณ 20.40 นาฬิกา รัฐบาลทหารมิน อ่อง หล่าย ใช้อำนาจไปอย่างไม่ชอบธรรม โดยการนำเครื่องบินรบสามลำถล่มทางอากาศโดยทำการทิ้งระเบิดอย่างน้อย 4 ลูก ที่คอนเสิร์ดคะฉิ่น เป็นคอนเสิร์ดเฉลิมฉลองวันครบรอบการก่อตั้งช่วงเวลากลางคืนที่มีพลเรือนเข้าร่วมมากถึง 300-500 คน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูง ทหาร นักธุรกิจ นักดนตรีและประชาชนทั่วไป โดยรัฐบาลเผด็จการเมียนมาทราบดีว่าการกระทำเช่นนี้จะทำให้เกิดการสูญเสียต่อชีวิตในระดับหายนะ จึงทำให้มีพลเรือนเสียชีวิตกว่า 80 ศพ บาดเจ็บมากกว่า 100 คน อีกทั้งยังสังกัดกันถนนไม่ให้หน้าตัวผู้ที่ได้รับบาดเจ็บไปรักษาที่โรงพยาบาล ทำให้ผู้บาดเจ็บจำนวนมากไม่สามารถเดินทางไปรักษาพยาบาลได้ ทางสำนักงานพม่าขององค์การสหประชาชาติแถลงว่าการโจมตีในครั้งนี้เป็นการใช้กำลังเกินกว่าเหตุและอย่างไม่ได้สัดส่วนจากฝ่ายกองกำลังความมั่นคงต่อพลเรือนที่ปราศจากอาวุธนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถยอมรับได้ ถือเป็นกรกระทำที่โหดเหี้ยมไร้มนุษยธรรมอย่างถึงที่สุด โปรดดู ‘สลด เครื่องบินรบเมียนมาทิ้งระเบิดคอนเสิร์ดรัฐคะฉิ่น 4 นคร้องดับด้วย ตายรวม 80 ศพ’ (Sanook, 26 ตุลาคม 2565) <<https://www.sanook.com/news/8644802/>> สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2566.

5. วิเคราะห์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการรัฐประหาร

5.1 วิเคราะห์ประเด็นทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการรัฐประหาร

จากการศึกษาวิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับสากลและในระดับภูมิภาคพบว่า

5.1.1 ในระดับสากล

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (*Universal Declaration of Human Rights*) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) มีทั้งสิ้น 30 ข้อ กล่าวถึงเรื่องสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ถือเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยความร่วมมือของรัฐสมาชิกในองค์การสหประชาชาติ⁴⁹ เพื่อให้หลักการนี้ถือเป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จ ในด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ปัจจุบันรัฐสมาชิกรวมทั้งสิ้น 198 ประเทศ⁵⁰ โดยรัฐสมาชิกทุกรัฐ มีหน้าที่ในการปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน⁵¹ อีกทั้งตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการทำรัฐประหารมีทั้งสิ้น 4 ฉบับ ได้แก่ (1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (*International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR*)⁵² (2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (*International Convention on Economic, Social and Cultural Rights : ICESCR*)⁵³ (3) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (*Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment : CAT*)⁵⁴ (4) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance : CED*)⁵⁵

จากการศึกษาพบว่า มาตรการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากลที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้กำหนดถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักการพื้นฐานทั่วไป แต่ไม่ได้มีการคุ้มครองประชาชนที่ถูกกระทำละเมิด

⁴⁹ United Nations, 'Universal Declaration of Human Rights' <<https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>> accessed 20 September 2022.

⁵⁰ United Nations Human Rights, 'Countries' <<https://www.ohchr.org/en/countries>> accessed 31 January 2023.

⁵¹ Amnesty international Thailand, 'สิทธิมนุษยชนคืออะไร' <<http://old.amnesty.or.th/our-work/human-rights-education/about>> สืบค้นวันที่ 28 เมษายน 2565.

⁵² Entry into force on 23 March 1976.

⁵³ Entry into force on 3 January 1976.

⁵⁴ Entry into force on 26 June 1987.

⁵⁵ Entry into force on 23 December 2010.

สิทธิมนุษยชนจากกลุ่มบุคคล/กลุ่มผู้สนับสนุนที่กระทำรัฐประหารแต่อย่างใด ผู้เขียนจึงได้ทำการสรุปให้เห็นตามตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 : มาตรการในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน⁵⁶

มาตรการในระดับสากล	เนื้อหา	คุ้มครองสิทธิมนุษยชน	คุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการรัฐประหาร
กฎบัตรสหประชาชาติ (Charter of the United Nations)	<p>ข้อที่ 1(3) : ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน</p> <p>ข้อที่ 55 : ส่งเสริมให้เกิดการเคารพอย่างเป็นสากลในหลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน</p> <p>ข้อที่ 56 : กำหนดว่าประเทศสมาชิกให้คำมั่น เพื่อให้บรรลุการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแก่บุคคลทั่วไป</p> <p>ข้อที่ 62(2) / ข้อที่ 64 และ ข้อที่ 68 : มอบหน้าที่ให้รัฐสมาชิกสหประชาชาติในการช่วยเหลือให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชน และปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน</p> <p>ข้อที่ 76(c) : กำหนดความรับผิดชอบของประเทศสมาชิกที่จะเคารพและปฏิบัติตามต่อประชาชนในดินแดนปกครองอย่างเป็นธรรม และกำหนดให้เคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน</p>	✓	✗
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948)	<p>ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับประชาชนทั้งหมดและประชาชาติทั้งหลายให้มีการยอมรับโดยสากลอย่างมีประสิทธิผล</p> <p>ข้อ 1-2 : ทุกคนย่อมมีศักดิ์ศรี เสรีภาพและความเสมอภาคในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง</p> <p>ข้อ 18-21 : อนุมติ "เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ" และเสรีภาพทางจิตวิญญาณ สาธารณะ และการเมือง เช่น เสรีภาพทางความคิดความเห็น ศาสนาและสำนึก คำและการรวมกลุ่มอย่างสันติของปัจเจก</p>	✓	✗

⁵⁶ “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน” นั้นถูกบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ภายใต้การลงนามยอมรับโดยการให้สัตยาบันของทุกประเทศทั่วโลก ซึ่งถือเป็นหลักการพื้นฐานในการคุ้มครองและเคารพสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน เช่นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิในอิสรภาพทางความคิดและการแสดงออก เสรีภาพในการชุมนุม เป็นต้น และยังถือเป็นรากฐานที่สำคัญของกฎหมายจารีตระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนภายในประเทศ

มาตรการในระดับสากล	เนื้อหา	คุ้มครองสิทธิมนุษยชน	คุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการรัฐประหาร
กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR)	<p>ข้อ 1 : สิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง ประชาชนจะกำหนดสถานะทางการเมืองของตนอย่างเสรี</p> <p>ข้อ 2-5 : เคารพและประกันสิทธิของบุคคล การเข้าถึงศาล/การพิจารณาในศาลอิสระ รวมทั้งสิทธิในชีวิตและร่างกาย</p> <p>ข้อ 9 : บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ บุคคลจะถูกทรมานหรือปฏิบัติอย่างโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมโดยพลการมิได้</p> <p>ข้อ 19 : สิทธิในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออกเสรีภาพของสื่อ</p> <p>ข้อ 21 : สิทธิในการชุมนุมรวมกลุ่ม</p> <p>ข้อ 25: สิทธิในการกำหนดวิถีชีวิตทางการเมือง และสิทธิการเลือกตั้งอันแท้จริงตามวาระ ซึ่งมีการออกเสียงโดยทั่วไปและเสมอภาค</p> <p>ข้อ 26 : ความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมายและไม่เลือกปฏิบัติ เช่น เชื้อชาติผิวเผศ ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด</p>	✓	✗
กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Convent on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR)	<p>ข้อ 1-2 : สิทธิกำหนดเจตจำนงของตนเอง กำหนดสถานะทางการเมืองของตนโดยเสรี และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของตนอย่างเสรี โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ</p> <p>ข้อ 3 : ประกันสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี</p> <p>ข้อ 5 : ห้ามการจำกัดหรือลิดรอนสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองหรือที่มีอยู่ในประเทศใด โดยอาศัยอำนาจของกฎหมาย อนุสัญญา ข้อบังคับ หรือจารีตประเพณี โดยอ้างว่ากติกานี้ไม่รับรองสิทธิเช่นนั้น หรือรับรองสิทธินั้นในขอบเขตที่ด้อยกว่า</p> <p>ข้อ 6-15 : กำหนดวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ เช่น การเลือกงานอย่างเสรี กำหนดวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมอย่างเสรี รวมถึงการได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ประกันสังคม สุขภาพ สวัสดิการสังคม</p>	✓	✗
อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการกระทำอื่นๆที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT)	<p>ข้อ 1-16 : มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดให้การทรมานเป็นความผิดที่ลงโทษได้ตามกฎหมาย อาญา เขตอำนาจที่เป็นสากลเกี่ยวกับความผิดการทรมาน</p> <p>ข้อ 17-24 : บทบัญญัติไปใช้โดยการจัดตั้งคณะกรรมการต่อต้านการทรมานซึ่ง เป็นองค์กรกำกับดูแล โดยภาคีสมาชิกและปฏิบัติหน้าที่ในฐานะปัจเจกบุคคลตามความสามารถ คำร้องเรียนระหว่างรัฐ คำร้องเรียนของปัจเจกบุคคล อำนาจคณะกรรมการต่อต้านการทรมาน</p>	✓	✗

มาตรการในระดับสากล	เนื้อหา	คุ้มครองสิทธิมนุษยชน	คุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการรัฐประหาร
อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: CED)	มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดให้การทำบุคคลหายสาบสูญโดยถูกบังคับเป็นฐานความผิดตามกฎหมายอาญา (เน้นการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือการกระทำในนามเจ้าหน้าที่รัฐ) เพื่อตระหนักถึงความร้ายแรงอย่างยิ่งของการกระทำให้บุคคลหายสาบสูญโดยถูกบังคับ ซึ่งถือเป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ ข้อ 2 : การลิดรอนเสรีภาพโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งดำเนินการโดยได้รับการอนุญาต การสนับสนุนหรือการยอมรับโดยปริยายของรัฐ ตามมาด้วยการปฏิเสธที่จะยอมรับว่าได้มีการลิดรอนเสรีภาพ หรือการปกปิดชะตากรรมหรือที่อยู่ของบุคคลที่หายสาบสูญ ซึ่งส่งผลให้บุคคลดังกล่าวตกอยู่ภายนอกการคุ้มครองของกฎหมาย	✓	✗

จากตารางสามารถสรุปได้ว่า มาตรการในระดับสากลที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไม่ได้มีการกล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการกระทำรัฐประหารที่เกี่ยวกับบทบัญญัติโทษหรือการเยียวยาผู้ถูกละเมิดสิทธิจากการกระทำรัฐประหารหรือสนับสนุนการกระทำรัฐประหาร ดังนั้น จึงไม่สามารถที่จะนำเอากลุ่มคน/บุคคลที่ทำการรัฐประหาร รวมถึงผู้สนับสนุนนั้นมาลงโทษได้ นอกจากนี้ ยังพบว่า ศาลภายในประเทศนั้นมักจะอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมบังคับบัญชาของรัฐบาลที่มาจาการรัฐประหารทั้งสิ้น⁵⁷ ด้วยเหตุนี้ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนภายในประเทศจึงเป็นปัญหาที่สังคมโลกต้องตระหนักเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการทำรัฐประหาร เพื่อที่จะสามารถนำเอาผู้กระทำความผิดและผู้สนับสนุนการกระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายได้

5.2 วิเคราะห์กฎเกณฑ์ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการรัฐประหารในระดับภูมิภาค

5.2.1 สหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปมุ่งมั่นที่จะสนับสนุนประชาธิปไตยและเคารพสิทธิมนุษยชน เสรีภาพขั้นพื้นฐานและหลักนิติธรรม⁵⁸ ที่ได้บัญญัติไว้ในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (*European Convention on Human Rights*) ในปี ค.ศ. 1950

⁵⁷ Tom Ginsburg and Tamir Moustafa, *Rule by Law: The Politics of Courts in Authoritarian Regimes* (Cambridge University Press 2008).

⁵⁸ European Union, 'Key European Union achievements and tangible benefits' <https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/achievements_en> accessed 26 May 2022.

รวมถึงพิธีสารเพื่อใช้บังคับกับอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เมื่อเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้น ทางสหภาพยุโรปนั้นมีศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (*European Court of Human Rights*) เพื่อให้การคุ้มครองผู้เสียหายในการเข้าเป็นคู่ความ และพิพากษาตีความสอดคล้องภายใต้อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ท่าทีของประชาคมยุโรปนั้นต่อต้านการรัฐประหารอย่างชัดเจน โดยได้มีการวางหลักการด้านของการรับรองรัฐบาลขึ้น โดยรัฐบาลใหม่ที่จะได้รับการรับรองนั้นต้องเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามวิถีประชาธิปไตยและต้องเคารพหลักนิติธรรม (*Rule of Law*) ในแนวทางปฏิบัติที่ชื่อว่า “The 1991 EC Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and the Soviet Union”⁵⁹ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าทางสหภาพยุโรปได้ตระหนักถึงการกระทำรัฐประหารนั้นเป็นสิ่งที่ผิดอย่างร้ายแรงและไม่เป็นตามหลักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การที่สหภาพยุโรปได้วางหลักการเช่นนี้เพื่อแสดงถึงจุดยืนในกระบวนการรับรองรัฐ และเพื่อเคารพทบทบัญญัติของกฎบัตรสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับหลักนิติธรรม ประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนถึงแม้ว่ายังมิได้รับการยอมรับเป็นการทั่วไปจากประชาคมระหว่างประเทศก็ตาม⁶⁰

อย่างไรก็ตาม หลักการรับรองรัฐบาลได้ถูกพูดถึงไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1907 ภายใต้หลักการทอบาร์ (Tobar Doctrine) อันเป็นหลักคำสอนที่ระบุไว้ว่า “การยอมรับรัฐบาลควรได้รับก็ต่อเมื่อฝ่ายบริหารเข้ามามีอำนาจด้วยวิธีการประชาธิปไตยที่ชอบด้วยกฎหมาย” กล่าวคือ รัฐบาลที่เข้าสู่อำนาจด้วยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เป็นไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญไม่ควรได้รับการรับรอง ซึ่ง ณ ขณะนั้นกฎหมายระหว่างประเทศมีแนวโน้มบางอย่างที่จะยอมรับรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเท่านั้น แต่หลักการทอบาร์นี้ไม่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป จึงไม่ได้ถูกพัฒนาต่อ ด้วยเหตุนี้ ทำให้ปัจจุบันการกระทำรัฐประหารถือเป็นยึดอำนาจจากรัฐบาลที่มาจากรัฐบาลประชาธิปไตย และถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนภายในประเทศอย่างร้ายแรง ดังนั้นจึงไม่สมควรที่จะได้รับการรับรองรัฐบาลแต่อย่างใด โดยทางสหภาพยุโรปได้มีการตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้พัฒนาและนำไปสู่แนวทางปฏิบัติดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งผู้เขียนเห็นสมควรว่าหลักการรับรองรัฐบาลนี้ควรถูกพัฒนาจัดทำเป็นหลักเกณฑ์ โดยให้เป็นแนวทางปฏิบัติในทางระหว่างประเทศ เพื่อส่งผลให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นไปอย่างมี

⁵⁹ ชูเกียรติ น้อยฉิม, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 1, สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 2564) 76.

⁶⁰ *Derecho Internacional Público*, ‘Declaration on the ‘Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and in the Soviet Union’ <www.dipublico.org> accessed 18 September 2022.

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการรับรองรัฐบาลที่มีได้มาจากประชาธิปไตย (*การรัฐประหาร*)⁶¹

5.2.2 สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (*Association of South East Asian Nations*) หรือ อาเซียน (ASEAN)

ทางด้านอาเซียนยึดมั่นในกฎบัตรอาเซียน (*ASEAN Charter*) และปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (*ASEAN Declaration on Human Rights*) เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการยึดมั่นในหลักการแห่งประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าอาเซียน (ASEAN) นั้นจะยึดมั่นด้านการเมืองสร้างสังคมที่ปลอดภัยและมั่นคง อีกทั้งยังเสริมสร้างประชาธิปไตย โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง แต่ประเทศเมียนมาถือเป็นประเทศล่าสุดในภูมิภาคที่มีการกระทำรัฐประหารเกิดขึ้น ซึ่งการกระทำรัฐประหารดังกล่าวถือเป็นการขัดต่อหลักประชาธิปไตยที่ได้บัญญัติไว้ในกฎบัตรอาเซียน (*Asean Charter*) ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันเมื่อเกิดการรัฐประหารนั้นสังคมโลกยังไม่มีบทบัญญัติใดให้การคุ้มครองเมื่อเกิดการรัฐประหารอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในปัจจุบัน เนื่องจากว่าทุกครั้งเมื่อเกิดการกระทำรัฐประหารจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดกลุ่มหนึ่ง ในรัฐใดรัฐหนึ่งนั้น พบว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคลรวมถึงผู้สนับสนุนที่ก่อการรัฐประหารจะใช้ทั้งกฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศมาบังคับใช้เพื่อให้ตัวเองได้พ้นจากความผิดที่ก่อการรัฐประหาร จึงถือเป็นวงจรอุบาทว์ (*ชั่วร้าย*) ที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานและไม่มีท่าทีว่าจะสิ้นสุดลงแต่อย่างใดในอนาคตอันใกล้

⁶¹ วันชนก ยอดยิ่ง และ ชูเกียรติ น้อยฉิม. (in press). ‘การรับรองรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร: กับการละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศตามสนธิสัญญาที่รัฐได้เข้าผูกพันเป็นภาคี’ (บทความการประชุมวิชาการระดับชาติ ธรรมศาสตร์-นิติพัฒน์ ครั้งที่ 8) <https://www.law.tu.ac.th/tu-nida/>.

ตารางที่ 2 : มาตรการในระดับภูมิภาคที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

มาตรการ ในระดับ ภูมิภาค	เนื้อหา	คุ้มครอง สิทธิ มนุษยชน	การคุ้มครอง สิทธิ มนุษยชน จากการ รัฐประหาร	
สหภาพ ยุโรป	ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Court of Human Rights 1949)	บทบาทสำคัญคือเป็นกลไกให้ความคุ้มครองผู้เสียหายที่ถูกละเมิดสิทธิใน การเข้าเป็นคู่ความ และอีกประการคือการพิพากษาตีความสอดคล้อง ภายใต้อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ECHR)	✓	✓
	อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิ มนุษยชน (European Convention on Human Rights 1950)	อนุสัญญานี้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นรากฐานของ ความยุติธรรมและสันติภาพ และมีความเป็นประชาธิปไตย ข้อ 2(1) : สิทธิในการมีชีวิตของทุกคนจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ข้อ 3 : ห้ามการทรมานบุคคลใดจะถูกทรมานหรือการปฏิบัติหรือการ ลงโทษที่ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีมิได้ ข้อ 5 : สิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัย บุคคลใดจะถูกกีดรอนเสรีภาพ มิได้ หากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติของข้อนี้จะมีสิทธิได้รับค่าชดเชยตาม บังคับ ข้อ 10 : เสรีภาพในการแสดงออกสิทธินี้จะรวมถึงเสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็นและการรับและส่งข้อมูลและความคิดโดยปราศจากการ แทรกแซงจากหน่วยงานของรัฐ ข้อ 11 : เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคมโดยสงบ ข้อ 14 : การห้ามการเลือกปฏิบัติ ข้อ 17 : กำหนดว่าไม่มีข้อความใดในอนุสัญญานี้ที่สามารถตีความได้ว่า เป็นการบอกเป็นนัยถึงรัฐ กลุ่ม หรือบุคคลใดๆ สิทธิใดๆ ในการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมใดๆ หรือดำเนินการใดๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อทำลายสิทธิและ เสรีภาพใดๆ ที่กำหนดไว้ในนี้หรือตามข้อจำกัดในขอบเขตที่มากกว่า กำหนดไว้ในอนุสัญญา	✓	✓
สหภาพ ยุโรป	กฎบัตรทางสังคมของยุโรป (The European Social Charter 1961)	กฎบัตรฯ ฉบับนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิ มนุษยชนในด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเป็นหลักและเพื่อ ขยายขอบเขตของสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการคุ้มครองซึ่งรวมถึงสิทธิทาง สังคมและเศรษฐกิจ กฎบัตรยังรับประกันสิทธิและเสรีภาพ ข้อ 13(2)-14 : สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากความเดือดร้อนทาง การเมืองหรือทางสังคม รวมถึงสิทธิในการได้รับประโยชน์จากบริการ สวัสดิการสังคม ข้อ 16 : ส่งเสริมและคุ้มครองทางเศรษฐกิจ กฎหมายและผลประโยชน์ ทางสังคม	✓	✗

มาตรการ ใน ระดับ ภูมิภาค	เนื้อหา	คุ้มครองสิทธิมนุษยชน	การ คุ้มครอง สิทธิ มนุษยชน จากการ รัฐประหาร	มาตรการใน ระดับภูมิภาค
สหภาพ ยุโรป	หลักการรับรองรัฐบาล “ The 1991 EC Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and the Soviet Union”	การรับรองรัฐบาลว่ารัฐบาลใหม่ที่จะได้รับการรับรองรัฐบาลนั้นต้องเป็น รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามวิถีประชาธิปไตยและต้องเคารพหลักนิติ ธรรม (Rule of Law)	✓	✓
อาเซียน (ASEAN)	กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter)	กฎบัตรอาเซียนมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและ เสรีภาพขั้นพื้นฐาน เคารพความสำคัญพื้นฐานของมิตรภาพ และหลักการ แห่งอธิปไตยความเสมอภาค การยึดมั่นในหลักการแห่งประชาธิปไตย รวมถึงการเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ข้อ 1 : เพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตย เพิ่มพูนธรรมาภิบาล และหลักนิติ ธรรม ตลอดจนส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้น พื้นฐานโดยคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของรัฐสมาชิกของอาเซียน ข้อ 2 (ก) : การเคารพเอกราช อธิปไตย ความเสมอภาค บูรณภาพแห่งดินแดน และอัตลักษณ์แห่งชาติของรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งปวง (ข) การยึดมั่นต่อหลักนิติธรรม ธรรมาภิบาล หลักการประชาธิปไตยและ รัฐบาลตาม รัฐธรรมนูญ (ฅ) การเคารพเสรีภาพพื้นฐาน การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม (ญ) การยึดถือกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึง กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ที่รัฐสมาชิกอาเซียนยอมรับ (ฎ) การละเว้นจากการมีส่วนร่วมในนโยบายหรือกิจกรรมใดๆ รวมถึงการ ใช้ดินแดนของตน ซึ่งดำเนินการโดยรัฐสมาชิกอาเซียนหรือรัฐที่มีใช้สมาชิก อาเซียนหรือผู้กระทำที่ไม่ใช่รัฐใดๆ ซึ่งคุกคามอธิปไตย บูรณภาพแห่ง ดินแดน หรือเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจของรัฐสมาชิกอาเซียน (ฏ) การเคารพในวัฒนธรรม ภาษาและศาสนาที่แตกต่างของประชาชน อาเซียน โดยเน้นคุณค่าร่วมกันของประชาชนอาเซียนในจิตวิญญาณของ เอกภาพในความหลากหลาย	✓	✗

มาตรการ ใน ระดับ ภูมิภาค	เนื้อหา	คุ้มครองสิทธิมนุษยชน	การคุ้มครอง สิทธิ มนุษยชน จากการ รัฐประหาร	มาตรการใน ระดับภูมิภาค
อาเซียน (ASEAN)	ปฏิญญาอาเซียนว่า ด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Declaration on Human Rights)	<p>มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของอาเซียนที่จะดำเนินการตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการเวียนนา และตราสารว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ซึ่งรัฐสมาชิกอาเซียนเป็นภาคี</p> <p>ข้อ 1-4 : มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ</p> <p>ข้อ 5 : บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากการกระทำอันละเมิดต่อสิทธิของตนได้รับจากรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย อย่างมีประสิทธิภาพและมีผลบังคับ อันกำหนดโดยศาลหรือเจ้าหน้าที่/องค์กรรัฐอื่นผู้มีอำนาจ</p> <p>ข้อ 8 : เพื่อตอบสนองความมั่นคงของชาติระเบียบสาธารณะ สาธารณสุข รวมถึงความปลอดภัยสาธารณะ ศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมทั้งสวัสดิการทั่วไปของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย</p> <p>ข้อ 10-25 : รัฐสมาชิกอาเซียนยืนยันสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองทั้งหมดในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยรัฐสมาชิกอาเซียนยืนยันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน</p> <p>ข้อ 26-34 : รัฐสมาชิกอาเซียนยืนยันสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน</p> <p>ข้อ 38 : ทุกคนและประชาชนของอาเซียนมีสิทธิในสันติภาพ ภายใต้กรอบอาเซียนว่าด้วยความมั่นคงและความมีเสถียรภาพ ความเป็นกลางและเสรีภาพ</p>	✓	✗

การรัฐประหาร

(1) กรณีประเทศชูดาน

ประเทศชูดาน หรือ สาธารณรัฐชูดาน ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของทวีป ถือเป็นประเทศหนึ่งที่กำลังพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสิทธิมนุษยชนนั้นได้ให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยผ่านการให้สัตยาบันรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 2011 รวมถึงตราสารที่สำคัญ ได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (*International Covenant on Civil and*

Political Rights) และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (International Convention on Economic, Social and Cultural Rights) ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1986⁶²

อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2564 ได้มีการกระทำ “รัฐประหาร” ขึ้นโดยนายพล อับดุล ฟัตตาห์ อัลบुरुฮาน และกลุ่มผู้สนับสนุน สร้างความโกรธแค้นให้กับประชาชน ทำให้กลุ่มนักเคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมกันตัดสินใจลงถนนเพื่อประท้วงการรัฐประหารเพื่อเรียกเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากประชาคมโลก ก่อนจะเกิดการปะทะกันระหว่างทหารและประชาชน⁶³ การกระทำเช่นนี้เพียงเพราะประชาชนต้องการให้ทหารไม่มีบทบาทในรัฐบาลระหว่างการเปลี่ยนผ่านสู่การเลือกตั้งที่เสรี แต่ในขณะที่เจ้าหน้าที่กองกำลังความมั่นคงชุดานไม่ฟังเสียงของประชาชนและยังคงยิงแก๊สน้ำตาเข้าสลายการชุมนุม ทำให้มีผู้ประท้วงนั้นได้รับบาดเจ็บและถูกกองกำลังความมั่นคงยิงเสียชีวิต⁶⁴ และถึงแม้ว่าผู้นำรัฐประหารจะประกาศว่าจะมีการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566 ก็ตาม⁶⁵

(2) กรณีประเทศเมียนมา

ประเทศเมียนมาเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกสหประชาชาติประเทศแรก ๆ ที่ได้ให้สัตยาบันรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน⁶⁶ เพื่อส่งเสริมการเคารพและการถือปฏิบัติโดยสากลต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รวมถึงได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอาเซียน ใน พ.ศ. 2540 รับรองในกฎบัตรอาเซียนที่ยึดมั่นด้านหลักการแห่งอธิปไตยความเสมอภาค การยึดมั่นในหลักการแห่งประชาธิปไตย และส่งเสริมสิทธิมนุษยชนด้วยการบัญญัติหลักต่าง ๆ ไว้ในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Declaration on Human Rights) เพื่อยืนยันถึงสิทธิของประชาชนภายในรัฐ

อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ประเทศเมียนมาได้เกิดการรัฐประหารภายในประเทศขึ้น โดย พลเอกอาวุโสหมิน ออง หล่าย และกลุ่มผู้สนับสนุน ซึ่งถือว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงของประชาชนเมียนมาในด้านสิทธิเสรีภาพทางการเมือง การทำรัฐประหารครั้งนี้ทำให้ประชาชนทั้งหลาย (เช่น นักเคลื่อนไหวประชาธิปไตยทางการเมือง) ได้ถูกจับกุมเพื่อนำไปดำเนินคดีอย่างไม่ชอบธรรม และ/หรือ บางครั้งจะถูกประหารชีวิตอย่างโหดเหี้ยมไร้ความเป็นธรรม (เช่น เหตุการณ์ที่ผู้นำทหารเมียนมาสั่ง (โดยผ่าน

⁶² UN Treaty Body Database, Ratification Status for Sudan.

⁶³ Thai PBS, ‘เกิดอะไรขึ้นที่ชูดานกองทัพก่อรัฐประหาร-ประกาศภาวะฉุกเฉิน’ (Thai PBS, 24 ตุลาคม 2564) <<https://www.thaipbs.or.th/news/content/308996>> สืบค้นวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2566.

⁶⁴ PPTV Online, ‘ชาวชูดาน เดินหน้าลงถนนที่กรุงคาทุม ต่อต้านกองทัพ’ (PPTV Online, 3 ธันวาคม 2564) <<https://bit.ly/3Yor6mr>> สืบค้นวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2566.

⁶⁵ เฟิ่งอ้าง.

⁶⁶ UN News, Global perspective Human stories, ‘Myanmar's human rights record matter of 'grave concern,' says Ban’ (UN News, 4 July 2009) <<https://bit.ly/3Du3KU5>> accessed 1 February 2023.

ศาลทหาร) ประหารชีวิตนักเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตย 4 คน⁶⁷ โดยถูกรัฐบาลเมียนมากล่าวหาว่ากระทำการ "ก่อการร้าย" ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2565 ที่ผ่านมา⁶⁸

ทั้งนี้ ผลที่เกิดขึ้นจากการทำรัฐประหารพลเอกอาวุโสหมิ่น ออง หล่าย และกลุ่มผู้สนับสนุน พบว่า ในระบอบกฎหมายนั้น อาเซียนได้มีการมุ่งยุติวิกฤตเมียนมา⁶⁹ และมีการกดดันทางรัฐบาลทหารเมียนมา โดยเร่งให้ทางรัฐบาลทหารเมียนมาปฏิบัติตามฉันทามติ 5 ข้อ⁷⁰โดยเร็ว แต่ปรากฏว่ารัฐบาลทหารเมียนมาได้เมินเฉยต่อฉันทามติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเผด็จการทหารเมียนมาละเลยพันธกรณีในการคุ้มครองพลเรือนและเคารพในหลักการและกฎหมายมนุษยธรรมนานาชาติ⁷¹ อีกทั้งล่าสุดรัฐบาลทหารพม่าเดินทางจับกุมฝ่ายต่อต้านที่แสดงออกทางโซเชียลมีเดีย โดยอ้างว่าเป็นแหล่งของข้อมูลบิดเบือนที่ส่งผลทำลายเสถียรภาพและก่อความรุนแรงและจับกุมอย่างน้อย 200 ราย ถูกส่งตัวไปที่เรือนจำไอโอบของมณฑลทะเลย์ เมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2565⁷²

ซึ่งจะเห็นได้ว่า แม้ประเทศเมียนมาได้ให้การรับรองกฎบัตรสหประชาชาติและกฎบัตรอาเซียน อีกทั้งยังได้เข้าร่วมเป็นภาคีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและปฏิญญาอาเซียนที่กำหนดให้รัฐภาคีส่งเสริมการปกครอง

⁶⁷ BBC NEWS, 'รัฐประหารเมียนมา: อดีต ส.ส. + 3 นักเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตย ถูกประหารแล้ว' (BBC News ไทย, 25 กรกฎาคม 2565) <<https://www.bbc.com/thai/international-62291572>> สืบค้นวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2566.

⁶⁸ เฟิ่งอ่าง, อย่างไรก็ตาม สหประชาชาติก็ประณามการประหารชีวิตครั้งนี้ว่าเป็นการกระทำที่ "เลวทรามต่ำช้า" ทางด้านสมาคมช่วยเหลือผู้ต้องขังทางการเมือง (The Assistance Association for Political Prisoners: AAPP) ซึ่งเก็บรวบรวมสถิติจำนวนผู้เสียชีวิต ถูกจำคุก หรือควบคุมตัวโดยทหาร ระบุว่า มีผู้ถูกจับกุม 14,847 คน นับตั้งแต่เกิดรัฐประหาร และมีผู้เสียชีวิตจากกองกำลังทหารประมาณ 2,114 คน.

⁶⁹ Matichon Online, 'อาเซียนจี้รัฐบาลทหาร เร่งปฏิบัติตามฉันทามติ 5 ข้อ เพื่อมุ่งยุติวิกฤตเมียนมา' (มติชนออนไลน์, 4 กุมภาพันธ์ 2566) <https://www.matichon.co.th/foreign/news_3806539> สืบค้นวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2566.

⁷⁰ ฉันทามติ 5 ข้อ ดังนี้

1. จะต้องยุติความรุนแรงในเมียนมาโดยทันที และทุกฝ่ายจะต้องใช้ความยับยั้งชั่งใจอย่างเต็มที่
2. การเจรจาที่สร้างสรรค์ระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะเริ่มต้นขึ้น เพื่อหาทางออกอย่างสันติเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน
3. ทูตพิเศษของประธานอาเซียนจะอำนวยความสะดวกเป็นสื่อกลางของกระบวนการเจรจาด้วยความช่วยเหลือของเลขาธิการอาเซียน
4. อาเซียนจะให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมผ่านทางศูนย์ประสานงานอาเซียนเพื่อความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมด้านการจัดการภัยพิบัติ (AHA)
5. ทูตและคณะผู้แทนพิเศษจะเดินทางไปเยือนเมียนมาเพื่อพบกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

⁷¹ ประชาไท, 'กองทัพพม่าที่ระเบิดใส่คอนเสิร์ต-ปิดกั้นพื้นที่เกิดเหตุในรัฐคะฉิ่น' (ประชาไท, 27 ตุลาคม 2565) <<https://prachatai.com/journal/2022/10/101149>> สืบค้นวันที่ 27 ตุลาคม 2565.

⁷² ประชาไท, 'รัฐบาลทหารพม่าพยายามแบน 'เฟซบุ๊ก-ยูทูบ' สร้างโซเชียลมีเดียตัวเอง' (ประชาไท, 8 เมษายน 2566) <<https://prachatai.com/journal/2023/04/103572>> สืบค้นวันที่ 11 เมษายน 2566.

ในระบอบประชาธิปไตยและเคารพในสิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่ก็พบว่าพลเอกอาวุโส มิน อ่อง หล่าย และกลุ่มผู้สนับสนุนภายในประเทศเมียนมาร์ยังคงใช้อำนาจกระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนในด้านสิทธิเสรีภาพทางการเมืองอย่างร้ายแรงต่อประชาชนโดยไม่มีท่าทีที่จะสิ้นสุดลงแต่อย่างใดในอนาคตอันใกล้

(3) กรณีประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ได้ให้สัตยาบันรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน⁷³ และเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอาเซียนเพื่อรับรองในกฎบัตรอาเซียนที่ยึดมั่นต่อหลักการประชาธิปไตยภายใต้ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Declaration on Human Rights) เพื่อยืนยันถึงสิทธิของประชาชนภายในรัฐ

ทั้งนี้ พบว่า ประเทศไทยเกิดการยึดอำนาจผ่านการทำรัฐประหารที่ประสบความสำเร็จมาแล้วจำนวน 13 ครั้ง โดยครั้งล่าสุดนั้นคือเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้นำการรัฐประหารครั้งนี้ได้ทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลรักษาการของ นายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล ที่ปฏิบัติหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรี ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยถูกปิดตาปิดปากไม่สามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างเสรีจนนำไปสู่ระบอบเผด็จการทหารเป็นเวลานานหลายปี และส่งผลกระทบต่อประเทศในหลากหลายด้าน เช่น ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง⁷⁴ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนภายในประเทศอย่างร้ายแรง

อย่างไรก็ตาม จากตัวอย่างทั้งสามประเทศข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้สังคมโลกทั้งในระดับสากลและระดับภูมิภาคมีเพียงหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอยู่ก็ตาม แต่การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นเพียงหลักขั้นพื้นฐานอื่น ๆ ทั่วไปที่ยังไม่ได้มีการคุ้มครองจากกรณีการกระทำรัฐประหารแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้สังคมโลกไม่สามารถจัดการและหาทางออกได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนอันเนื่องมาจากการรัฐประหาร ดังนั้น เห็นควรที่จะมีการพิจารณาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนครอบคลุมถึงการคุ้มครองเมื่อเกิดการกระทำรัฐประหารด้วย เช่น การดำเนินการตามแนวทางหลักการรับรองรัฐบาลของทางสหภาพยุโรปที่กำหนดว่า รัฐบาลจะได้รับการรับรองมาจากการเลือกตั้งตามวิถีประชาธิปไตยและต้องเคารพหลักนิติธรรม (Rule of Law) เคารพกฎบัตรสหประชาชาติ และสิทธิมนุษยชน⁷⁵ แต่การรัฐประหารนั้นถือเป็นการยึดอำนาจจากรัฐบาลที่มาจากประชาธิปไตยและสร้างสถานการณ์เลือกตั้ง

⁷³ UN News, Global perspective Human stories (เชิงอรธ 66).

⁷⁴ วลี นวลหอม, พชรพล แซ่อึ้ง, ศรีณัญพจน์ สวยอารมณ, สมเจตน์ อนุสาร และเอก จันทราชา, จากเหตุการณ์รัฐประหาร 2557 อันนำไปสู่เผด็จการอำนาจนิยมที่ส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไทย (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 2563) 6-11.

⁷⁵ จันตรี สิ้นสุฤกษ์, กฎหมายระหว่างประเทศ (พิมพ์ครั้งที่ 1, สำนักพิมพ์นิติธรรม 2560) 74-75.

จอมปลอมเพื่อให้ตนได้เป็นรัฐบาลมาอย่างไม่ชอบธรรม ดังนั้นจึงไม่ควรเป็นรัฐที่ได้รับการรับรองรัฐบาลจากประเทศต่าง ๆ ที่จะได้รับความชอบธรรมแต่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนประชาชนภายในประเทศอย่างร้ายแรง

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุป

นับตั้งแต่อดีตโดยสำนักสโตอิก (*Stoicism*) ที่เชื่อในเรื่องลัทธิสากลนิยม (*Cosmopolitanism*) ซึ่งได้อธิบายถึง ศักดิ์ศรีและความเสมอภาคเท่าเทียมกันของมนุษย์ทั้งหลาย จนกระทั่ง เกิดเหตุการณ์ลงนามในมหากฎบัตรแมกนา คาร์ทา (*Magna Carta*) ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางด้านสิทธิมนุษยชนประชาธิปไตย และพลเมืองทุกคนมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย เพื่อยืนยันถึงสิทธิขั้นพื้นฐานอันมีหลักการว่าไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎหมาย แม้แต่ตัวกษัตริย์เองก็ตาม ซึ่งการเกิดขึ้นของกฎบัตรแมกนา คาร์ทานี้ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของเอกสาร สำคัญเกี่ยวกับประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ (เช่น *รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*) ทำให้สิทธิมนุษยชนนั้นมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (*หลักความเสมอภาค หลักความมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันของมนุษย์ หลักความมีมนุษยธรรม*) เช่น เหตุการณ์การปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 อันมี เอกสารสำคัญคือคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง (*ฝรั่งเศส*) ที่ถือเป็นต้นแบบของการรับรองสิทธิมนุษยชนที่มีอิทธิพลในการรับรองสิทธิเสรีภาพของประเทศต่าง ๆ ในสังคมโลก

ทั้งนี้ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 การพัฒนากฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นระบบ และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยมีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1945 ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในฐานะหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป ดังได้ปรากฏในกฎบัตรสหประชาชาติ (*The Charter of the United Nations*) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (*Universal Declaration of Human Rights*) รวมทั้ง ธรรมนูญระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอื่นๆ ที่ถือเป็น สนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (*Core international human rights treaties*) ภายใต้อาสนธิสัญญาอีก 9 ฉบับที่ให้การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับสากลและในระดับภูมิภาค

ปัจจุบันสิทธิมนุษยชนมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อสังคมโลก ถึงแม้ว่าประชาคมโลกได้สร้างกฎหมายสากลขึ้นมารองรับสิทธิมนุษยชน เพื่อคุ้มครองและป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น แต่จากการศึกษาพบว่าปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ยังคงเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำรัฐประหาร (*The Coup d'état*) ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่า การกระทำรัฐประหารยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องในโลกนี้ และถือเป็นการละเมิด

สิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง เช่น เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพและสิทธิทางการเมืองที่เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอย่างไม่ชอบธรรมต่อประชาชนภายในประเทศผ่านการยึดอำนาจและใช้อำนาจของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มคนผู้ทำการรัฐประหาร และ/หรือ ผู้ที่ให้การสนับสนุนการทำการรัฐประหารนั้น และการกระทำรัฐประหารถือได้ว่าเป็นวงจรรอบทวิ (ชั่วร้าย) ที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานและไม่มีท่าทีว่าจะสิ้นสุดลงแต่อย่างใดในอนาคตอันใกล้

6.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนได้เห็นถึงปัญหาอันใหญ่หลวงเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนอันเนื่องมาจากการทำการรัฐประหาร เนื่องจากปัจจุบันทุกครั้งเมื่อเกิดการรัฐประหารจะส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ของประชาชนเป็นอย่างมาก และมักตามมาด้วยความรุนแรงโดยการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมต่อประชาชนภายในรัฐ ดังตัวอย่างเหตุการณ์การรัฐประหารที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งปัญหาดังที่กล่าวมานี้สังคมโลกยังไม่สามารถค้นหาแนวทางในการแก้ไขได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนขอเสนอแนะว่าสังคมโลก (โดยเฉพาะรัฐภาคีสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ) ควรหาแนวทางและมาตรการอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขมิให้เกิดการกระทำรัฐประหารขึ้น เช่น

(1) กำหนดให้รัฐบาลใหม่ที่จะได้รับการรับรองรัฐบาลนั้นต้องเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามวิถีประชาธิปไตยและต้องเคารพหลักนิติธรรม (Rule of Law) เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและป้องกันมิให้เกิดการกระทำรัฐประหารที่ร้ายแรงขึ้น ซึ่งในปัจจุบันประชาคมยุโรปได้กำหนดแนวปฏิบัติว่าด้วยการรับรองรัฐบาลใหม่ชื่อว่า The 1991 EC Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and the Soviet Union เพื่อนำมาปรับใช้กับรัฐบาลใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และ

(2) เมื่อมาตรการในทางระดับสากลไม่ได้มีการบัญญัติหรือกล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการกระทำรัฐประหารจึงเห็นควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมให้ “การกระทำรัฐประหารและ/หรือการสนับสนุนการกระทำรัฐประหารนั้นถือเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง” ลงในตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม 3) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี และ 4) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ เป็นต้น